YOSHLAR ORASIDA TADBIRKORLIK KÖNIKMALARINI ŞAKLLANTIRIŞNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Surxandaryo viloyati Jarqörğon tumani
2-son texnikumi Biznes asoslari fani öqituvchisi
Mustanov Elmurat Tadjimuratoviç

Annotatsiya: Mazkur maqolada yoshlar orasida tadbirkorlik könikmalarini şakllantirişning pedagogik asoslari, ta'lim jarayonida tadbirkorlik kompetensiyalarini rivojlantirişning samarali usullari hamda yoshlarning iqtisodiy tafakkurini şakllantiriş masalalari yoritilgan. Şuningdek, zamonaviy ta'lim texnologiyalari, innovatsion yondaşuvlar va amaliy maşğulotlar orqali yoshlarni mustaqil faoliyatga, biznes yuritişga va yangi g'oyalarni amalga oşirişga tayyorlaş imkoniyatlari tahlil qilingan.

Kalit sözlar: yoshlar, tadbirkorlik, pedagogik asoslar, iqtisodiy tafakkur, tadbirkorlik kompetensiyasi, innovatsiya, biznes, kasbiy ta'lim, moliyaviy savodxonlik, mustaqil faoliyat.

KIRIŞ

Bugungi globallaşuv va raqamli iqtisodiyot şaroitida yoshlarning tadbirkorlik faoliyatiga bölgan qiziqishini oşiriş, ularda zamonaviy bilim va amaliy könikmalarni şakllantiriş ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Chunki mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishi, yangi iş örinlarining yaratilishi va aholining turmuş darajasi köp jihatdan taşabbuskor, bilimli hamda tadbirkor yoshlarning faoliyatiga bog'liq.

Tadbirkorlik nafaqat daromad olişga qaratilgan iqtisodiy faoliyat, balki mustaqil fikrlaş, mas'uliyatni his qiliş, muammolarga yeçim topiş, tavakkalçilikni baholaş va yangilik yaratiş qobiliyatlarini ham öz içiga oladi. Şu sababli yoshlarni tadbirkorlikka tayyorlaş jarayoni faqat iqtisodiy bilim beriş bilan çekanlanmasdan, ularda amaliy kompetensiyalarni rivojlantirişni ham nazarda tutishi lozim.

Ta'lim muassasalarida tadbirkorlik asoslarini öqitiş orqali öquvçilarda iqtisodiy bilim, moliyaviy savodxonlik, biznes loyihalarni işlab çiqiş, bozor talabini örganiş va samarali qarorlar qabul qiliş könikmalarini şakllantiriş mumkin.

YOSHLARDA TADBIRKORLIK KÖNIKMALARINI ŞAKLLANTIRIŞNING NAZARIY ASOSLARI

Tadbirkorlik könikmalarini şakllantiriş murakkab pedagogik jarayon bölub, u yoshlarning şaxsiy imkoniyatlari, qiziqişlari, bilim darajasi va ijtimoiy muhitini hisobga olgan holda taşkil etiladi.

Pedagogik nuqtayi nazardan tadbirkorlik könikmalari quyidagi tarkibiy qismlardan taşkil topadi:

1. Motivatsion komponent – yoshlarning tadbirkorlik faoliyatiga qiziqishi, mustaqil işlaşga intilishi va yangi g‘oyalarni amalga oşirişga bölgan xohişini rivojlantiriş.

2. Bilim komponenti – iqtisodiyot, biznes, marketing, menejment, moliya va huquqiy munosabatlarga oid bilimlarni egallaş.

3. Amaliy komponent – biznes-reja tuziş, xarajat va daromadlarni hisoblaş, mahsulot işlab çiqariş hamda xizmat körsatişni taşkil etiş könikmalarini rivojlantiriş.

4. Ijodiy komponent – yangi biznes g‘oyalarini işlab çiqiş, innovatsion fikrlaş va mavjud muammolarga noodatiy yeçimlar topiş.

5. Kommunikativ komponent – mijozlar, hamkorlar va jamoa bilan samarali muloqot qiliş, muzokara olib boriş hamda öz fikrini asoslab beriş.

Mazkur komponentlarning özaro uyg‘unligi yoshlarning tadbirkorlik faoliyatiga tayyorligini oşiradi.

TADBIRKORLIK KÖNIKMALARINI ŞAKLLANTIRIŞDA TA’LIMNING ÖRNI

Yoshlarni tadbirkorlikka tayyorlaşda ta’lim muassasalari muhim örin tutadi. Ayniqsa, umumiy örta ta’lim maktablari, professional ta’lim muassasalari, texnikumlar va oliy ta’lim taşkilotlarida tadbirkorlikka oid bilimlarni amaliy maşğulotlar bilan uyg‘unlaştiriş zarur.

Ta’lim jarayonida öquvçilarga faqat nazariy ma’lumotlarni yetkazish emas, balki ularni real hayotiy vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilişga örgatiş muhimdir.

Masalan, “Biznes asoslari” fanini öqitişda quyidagi topshiriqlardan foydalanish mumkin:

- Öz biznes g‘oyasini işlab çiqiş.
- Kiçik biznes uçun biznes-reja tuziş.
- Mahsulot yoki xizmatning bozor qiymatini aniqlash.
- Xarajat va daromadlarni hisoblaş.
- Reklama va marketing strategiyasini işlab çiqiş.
- Mijozlar bilan işlaş madaniyatini örganiş.
- Tadbirkorlik faoliyatidagi xavf-xatarlarni tahlil qiliş.

Bunday maşğulotlar öquvçilarning nazariy bilimlarini mustahkamlaydi va ularni kelajakdagi kasbiy faoliyatga tayyorlaydi.

YOSHLARDA TADBIRKORLIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRIŞNING INNOVATSION PEDAGOGIK USULLARI

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar yoshlarning tadbirkorlik könikmalarini rivojlantirişda samarali vosita hisoblanadi. An’anaviy ta’lim usullaridan farqli ravishda interaktiv metodlar öquvçilarni faol iştirok etişga, mustaqil fikrlaşga va amaliy faoliyatga undaydi.

Loyiha metodi. Ushbu metod orqali öquvchilar özlarining kiçik biznes loyihalarini işlab çiqadilar. Masalan, tikuvçilik, oziq-ovqat mahsulotlari işlab çiqariş, xizmat körsatiş yoki internet orqali savdo qiliş loyihalarini yaratishlari mumkin.

“Aqliy hujum” metodi. Ushbu usul yoshlarning ijodiy fikrlaşini rivojlantiradi. Öquvchilar muayyan muammoni hal qiliş yoki yangi biznes g‘oyasini topiş böyiça öz takliflarini bildiradilar.

Keys-stadi metodi. Bunda real yoki şartli tadbirkorlik vaziyatlari tahlil qilinadi. Öquvchilar muammolarni aniqlaydi, ularning sabablarini örganadi va maqbul yeçimlarni taklif qiladi.

İşbilarmonlik öyinlari. Öquvchilar tadbirkor, mijoz, menejer yoki marketing mutaxassisi rollarini bajaradilar. Bu orqali ularda muloqot, muzokara olib boriş, qaror qabul qiliş va jamoada işlaş könikmalari rivojlanadi.

Raqamli ta’lim texnologiyalari. Internet platformalari, elektron savdo tizimlari, raqamli marketing vositalari va sun’iy intellekt imkoniyatlaridan foydalanish yoshlarning zamonaviy tadbirkorlik faoliyatiga tayyorligini oşiradi.

TADBIRKORLIK TA’LIMIDA AMALIY MAŞĞULOTLARNING AHAMIYATI

Tadbirkorlik könikmalarini şakllantirişda amaliy maşğulotlar alohida ahamiyatga ega. Chunki tadbirkorlik faoliyati bevosita tajriba, mustaqil qaror va amaliy harakatlarga asoslanadi.

Öquvchilarni kiçik biznes loyihalarini işlab çiqişga jalb qiliş, mahalliy tadbirkorlar bilan uçraşuvlar taşkil etiş, işlab çiqariş korxonalariga ekskursiyalar uyushtirish ularning kasbiy qiziqishini oşiradi.

Masalan, texnikumlarda tahsil olayotgan yoshlar öz mutaxassisliklari doirasida tadbirkorlik faoliyatini yö‘lga qöyish imkoniyatlarini örganishlari mumkin. Tikuvçilik yö‘nalishidagi öquvchilar kiçik tikuv sexi taşkil etiş, axborot texnologiyalari yö‘nalishidagi öquvchilar esa kompyuter xizmatlari yoki veb-dizayn xizmatlarini körsatiş böyiça biznes loyihalar işlab çiqişlari mumkin.

Bunday yondaşuv kasbiy bilimlarni iqtisodiy faoliyat bilan bog‘laş imkonini beradi.

YOSHLARNING MOLIYAVIY SAVODXONLIGINI OŞIRIŞ

Tadbirkorlik faoliyatining muvaffaqiyati köp jihatdan moliyaviy savodxonlik darajasiga bog‘liq. Moliyaviy savodxonlik yoshlarning daromad va xarajatlarni töğri rejalashtirish, mablağlardan oqilona foydalanish, jamğarma yaratish va moliyaviy xavflarni baholash qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Yoshlar quyidagi moliyaviy bilimlarni egallaşi zarur:

- Şaxsiy va oilaviy budjetni rejalashtirish.
- Daromad va xarajatlarni hisobga olish.
- Tadbirkorlik faoliyatining başlang‘iç kapitalini aniqlash.

- Foyda va zarar tushunchalarini farqlash.
- Kredit va investitsiya haqida tushunchaga ega bölish.
- Moliyaviy xavfsizlik qoidalariga rioya qiliş.

Moliyaviy savodxonlikni rivojlantirish orqali yoshlar kelajakda iqtisodiy jihatdan mustaqil bölishga, öz faoliyatini töğri taşkil etişga va moliyaviy xatolarning oldini olishga örganadilar.

YOSHLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRIŞDA OILA VA IJTIMOIY MUHITNING ÖRNI

Yoshlarning tadbirkorlikka bölgan munosabati faqat ta’lim muassasasida şakllanmaydi. Bunda oila, mahalla, jamiyat va ijtimoiy muhit ham muhim ta’sir körsatadi.

Oilada mehnatsevarlik, tejamkorlik, mas’uliyat, taşabbuskorlik va mustaqil qaror qabul qiliş kabi fazilatlarning şakllanishi yoshlarning kelajakdagi faoliyatiga ijobiy ta’sir qiladi.

Şuningdek, mahalliy tadbirkorlar bilan hamkorlik qiliş, muvaffaqiyatli biznes tajribalarini örganiş va yoshlarning taşabbuslarini qöllab-quvvatlaş tadbirkorlik madaniyatini rivojlantirişga xizmat qiladi.

Ta’lim muassasalari, ota-onalar va tadbirkorlik subyektlari örtasidagi hamkorlik yoshlarni amaliy faoliyatga tayyorlaşning muhim şartlaridan biridir.

YOSHLARDA TADBIRKORLIK KÖNIKMALARINI ŞAKLLANTIRIŞ MUAMMOLARI VA ULARNING YEÇIMLARI

Yoshlar orasida tadbirkorlik könikmalarini rivojlantiriş jarayonida ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, amaliy tajribaning yetishmasligi, başlang‘iç kapitalni şakllantirişdagi qiyinçiliklar, biznes yuritiş böyiça bilimlarning yetarli emasligi va bozor talabini tahlil qiliş könikmalarining sustligi şular jumlasidandir.

Ushbu muammolarni bartaraf etiş uçun quyidagi pedagogik va taşkiliy çora-tadbirlarni amalga oşiriş maqsadga muvofiq:

Birinçidan, ta’lim muassasalarida tadbirkorlikka oid amaliy maşğulotlar sonini köpaytiriş zarur.

İkkinçidan, yoshlarni biznes loyihalar, tanlovlar, startap dasturlari va innovatsion g‘oyalar işlab çiqişga jalb qiliş lozim.

Uçinçidan, muvaffaqiyatli tadbirkorlar iştirokida seminar, trening va mahorat darslarini taşkil etiş kerak.

Törtinçidan, yoshlarning raqamli savodxonligini oşiriş va elektron tijorat imkoniyatlarini örgatiş muhimdir.

Beşinçidan, öquvçilarning mustaqil fikrlaşi, taşabbuskorligi va ijodkorligini rağbatlantiriş lozim.

Mazkur çora-tadbirlar yoshlarning tadbirkorlik faoliyatiga tayyorgarligini oşirişga yordam beradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, yoshlar orasida tadbirkorlik könikmalarini şakllantiriş zamonaviy ta’lim tizimining ustuvor yö‘nalishlaridan biridir. Tadbirkorlik ta’limi yoshlarni nafaqat iqtisodiy bilimlar bilan qurollantiradi, balki ularda mustaqil fikrlaş, taşabbuskorlik, mas’uliyat, ijodkorlik va muammolarni hal qiliş kompetensiyalarini ham rivojlantiradi.

Ushbu jarayonda pedagogik yondaşuvlar, interaktiv metodlar, loyiha asosida öqitiş, amaliy maşğulotlar va raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Ayniqsa, professional ta’lim muassasalarida tahsil olayotgan yoshlarni öz kasbi böyiça tadbirkorlik faoliyatini taşkil etişga tayyorlaş ularning kelajakdagi bandligini ta’minlaşga xizmat qiladi.

Şu bois ta’lim muassasalarida tadbirkorlik kompetensiyalarini rivojlantirişga yö‘naltirilgan pedagogik tizimni takomillaştiriş, yoshlarning biznes g‘oyalarini qöllab-quvvatlaş va amaliy tajriba orttiriş imkoniyatlarini kengaytiriş zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Özbekiston Respublikasi. “Ta’lim töğrisida”gi Qonun. ÖRQ-637, 2020-yil 23-sentabr.
2. Özbekiston Respublikasi. “Yoshlarga oid davlat siyosati töğrisida”gi Qonun. ÖRQ-406, 2016-yil 14-sentabr.
3. Drucker P. F. Innovation and Entrepreneurship. New York: Harper & Row, 1985.
4. Hisrich R. D., Peters M. P., Shepherd D. A. Entrepreneurship. New York: McGraw-Hill Education, 2017.
5. Fayolle A. Handbook of Research in Entrepreneurship Education. Edward Elgar Publishing, 2007.
6. OECD. Entrepreneurship Education: A Road to Success. OECD Publishing.
7. UNESCO. Entrepreneurship Education in the Framework of Education for Sustainable Development. UNESCO materials.